

ВПЛИВ ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ НА ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Міненко О. О.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

У сучасному світі важливе місце займають проблеми формування творчої особистості та розвитку дивергентного мислення у молоді, адже від рівня сформованості у них багатовекторного мислення, що допомагає вирішувати проблеми й швидко адаптуватися в умовах інформаційної глобалізації суспільства, що стрімко змінюється, залежить особистісне самовизначення та професійне зростання майбутнього фахівця.

Дж. Гілфорд визначав дивергентне мислення як тип мислення, який йде у різних напрямках. Такий тип мислення допускає зміну шляхів розв'язання проблеми, приводить до несподіваних висновків та результатів. Проте він не зводить творче мислення до одного лише дивергентного мислення; на його думку воно ще охоплює чутливість до проблем, здатність до ревізачення тощо. До думки Дж. Гілфорда близькі погляди і вітчизняних дослідників О. Матюшкіна, А. Брушлінського, В. Шадрікова та ін. Так, вони вважали, що інтелект і креативність не тільки не пов'язані, але представлені взаємопротилежними процесами [1].

Дивергентне мислення тісно пов'язане з активністю пізнавальних процесів і високою чутливістю сенсорики. Пізнавальна сфера творчо спрямованих юних особистостей відрізняється наявністю загальних понять, широких категорій, синтетичністю сприйняття навколишнього світу, високим рівнем гнучкості. Це новий погляд на старі істини, вихід за межі стереотипів, який не може не впливати на процес професійного самовизначення в юнацькому віці. Становлення висококваліфікованого, мобільного, активного, креативного і конкурентоспроможного професіонала можливе лише за умов всебічного розвитку особистості, його якостей, здібностей, професійного мислення та творчого потенціалу. Професійне мислення – це важлива складова професійної майстерності майбутнього фахівця будь-якої галузі діяльності, яка забезпечує успішне виконання професійних задач, прийняття оригінальних управлінських рішень,

генерування альтернативних рішень є втіленням професійних компетенцій особистості та умовою її професійного розвитку [2].

Як вважає Щербакова І. М., розвиток особистості передбачає появу психічних новоутворень у діяльності суб'єкта. Коли в юнацькому віці проявляються нові психологічні компоненти, то особистість ускладнюється, відбувається розгортання внутрішнього плану, який має кожна людина. Психологічними компонентами дивергентного мислення є гнучкість розуму; систематичність і послідовність мислення; готовність до ризику та відповідальності за прийняте рішення; винахідливість; творча уява тощо [3].

Творча особистість, тобто людина, яка має потребу у саморозвитку, самовдосконаленні, здатна думати по-новому, самостійно ставити перед собою цілі, пропонувати нестандартні рішення, чинити опір рутинності, орієнтуватися насамперед на майбутнє дуже цінується на сучасному ринку праці як цінний трудовий ресурс для підприємств, що прагнуть розвиватись та ставати новаторами. Креативний тип особистості з дивергентним мисленням притаманний всім новаторам незалежно від виду діяльності.

На думку А. Маслоу до основних рис творчої особистості слід віднести когнітивну обдарованість, чутливість до проблем, незалежність у невизначених і складних ситуаціях. Він розглядав креативність людини як цінність, що надає людському життю якийсь сенс і, одночасно, як шлях до досягнення повного психічного здоров'я, ототоженого з самореалізацією [2].

Таким чином, розвиток дивергентного мислення безумовно допомагає в усвідомленні юною особистістю себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності, здійснює вплив на професійне мислення і передбачає самооцінку людиною індивідуально-психологічних якостей та зіставлення своїх можливостей з психологічними вимогами професії до певного спеціаліста.

Від розвитку такої здібності як дивергентне мислення залежить швидкість, глибина, легкість і міцність процесу оволодіння знаннями, набуття умінь і практичних навичок. Але сама здібність дивергентно мислити не зводиться до знань й умінь. Знання неможливо придбати без мисленевих зусиль, проте і мислення неможливо без знань. На думку Поденко А. В., навчальність є здібністю до набуття знань, а дивергентне мислення (креативність) – здібністю до перетворення знань (з нею пов'язані уява, фантазія, породження гіпотез). Розвиток цієї здібності має відбуватись протягом всього життя [2].

Однак, наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. дивергентності (креативності) стали приділяти більше уваги як фактору, безумовно більш важливого в структурі обдарованості (як такого, що домінує над інтелектом). Враховуючи той факт, що високреативні люди, як правило,

мають інтелект як мінімум вище середнього рівня, то значущість дослідження креативності набула більшого значення, ніж вивчення власне інтелекту без дослідження креативності. З огляду на це, Бельська Н. А. вважає, що профорієнтаційні дослідження при цьому отримали нові, більш вагомі, акценти [4].

Можна зробити висновок, що сучасний світ, з його швидкими темпами розвитку, постійними нововведеннями та глобальними змінами, налаштовує юнаків і юнок на те, що для досягнення видатних результатів у різних сферах діяльності часто потрібен не високий інтелект у його звичному розумінні (тобто не те, що вимірюється за допомогою IQ), а якась інша складна якісна своєрідність психіки особистості – здатність генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні способи розв'язування проблемних задач. Тому вивчення та виявлення рівня розвитку дивергентного мислення в юнацькому віці є необхідною умовою розв'язання проблеми його впливу на професійне самовизначення у цьому віці та в майбутньому.

Література:

1. Міненко О. О., Мамчур І. В. Дивергентне мислення як складова особистісно-професійних якостей управлінського консультанта. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Психологія*. 2023. Том 34(73). № 4. С. 26–32.
2. Поденко А. В. Соціально-психологічна характеристика організаторських здібностей у студентів. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 31. Серія : Психологічні науки* : збірник наукових праць у 3-х т. Чернігів : ЧДПУ, 2015. № 31. Т. 3. С. 5–8.
3. Щербакова І. М. Психодіагностика професійного самовизначення особистості : навч.-метод. посіб. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. 324 с.
4. Діагностика креативності у профорієнтаційній роботі : методичні рекомендації / Н. А. Бельська, М. Ю. Мельник, М. М. Новгородська. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. 72 с.